

ชีวิตและงานของนางวิสาขา มหาอุบาสิกา

พระเทพวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ วิธีชีวิตส่วนตน

๑. ชีวิตในอดีตชาติ

ในอดีตชาติ สมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่า “ปทุมุตตระ” วิสาขาเป็นเพื่อนกับสตรีชาว
หังสวดี และสตรีนั้นเป็นอัครอุบาสิกา^๑ของพระปทุมุตตรพุทธเจ้า วิสาขาเห็นสตรีผู้เป็นอัคร
อุบาสิกา^๑นั้นทำหน้าที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปหลายอย่างด้วยความชื่นชมยินดี ปีติปราโมทย์
ประสงค์ที่จะเป็นอัครอุบาสิกาอย่างนั้นบ้าง จึงนิมนต์พระปทุมุตตรพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
๑๐๐,๐๐๐ รูป ถวายภัตตาหารเป็นเวลา ๗ วัน ขอพร ๘ ประการ ตั้งความปรารถนาว่า “ในชาติ
หน้า ขอให้พบพระพุทธเจ้า ขอเป็นอัครอุบาสิกาในพระพุทธรูปศาสนา ถวายความอุปถัมภ์พระภิกษุ
สงฆ์ด้วยปัจจัย ๔” คำว่า “พร ๘ ประการ” มี ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ พรเพื่อตัวเอง กล่าวคือให้ตัวเอง
ได้อย่างนั้นอย่างนี้ ส่วนที่ ๒ พรเพื่อพระศาสนา โดยสรุปก็คือ พรก็คือการขออนุญาตล่วงหน้าว่า
จะถวายความอุปถัมภ์แก่พระสงฆ์อย่างนั้นอย่างนี้ ด้วยสิ่งของนั้นสิ่งของนี้ พร ๘ ประการที่ว่านี้
จึงเป็นพรเพื่อผู้อื่น พรเพื่อพระศาสนา ไม่ใช่พรเพื่อตัวเอง

ต่อมา หญิงนั้น(วิสาขาในอดีตชาติ)ตายไปเกิดเป็นนาง “สังฆทาสี”(บางแห่งเรียกว่า สังฆ
ทาสิกา) เป็นพระธิดาองค์เล็กสุดของพระเจ้ากิกิแห่งแคว้นกาสิ ในสมัยของพระพุทธเจ้าพระนามว่า
“กัสสปะ” พระนางสังฆทาสีตั้งความปรารถนาต่อไปอีกว่า “ขอพร ๘ ประการ ในชาติหน้า

---

^๑อัครอุบาสิกา แปลว่า อุบาสิกายอดเยี่ยม ได้แก่ ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นกรณีพิเศษจากพระพุทธเจ้า
เช่นกรณีของพระสารีบุตรเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย
พระเขมาเถรีเป็นพระอัครสาวิกาเบื้องขวา พระอุบลวรรณาเถรีเป็นพระอัครสาวิกาเบื้องซ้าย จิตต
คหบดีเป็นอัครอุบาสิกาเบื้องขวา หัตถกคหบดีเป็นอัครอุบาสิกาเบื้องซ้าย นันทมารดาเป็นอัครอุบาสิกา
เบื้องขวา นางขุชชุตตราเป็นอัครอุบาสิกาเบื้องซ้าย

ขอให้พบพระพุทธเจ้า ขอเป็นอัครอุบาสิกา ถวายความอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔” ที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ พระนางได้ถวายผ้าจีวร ผ้า เข็ม เครื่องข้อมแก่พระสงฆ์ ๒๐,๐๐๐ รูป พระนางตั้งมหาศีลครั้งสิ้นพระชนม์ในชาตินั้นแล้ว มาเกิดเป็น*วิสาขา*ในสมัยของพระโคตมพุทธเจ้านี้

อดีตชาติของนางวิสาขาล้วนแต่ดีงาม ในสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะเกิดขึ้นในโลกนั้น นางวิสาขาเป็นพระธิดาของพระเจ้า*กิกิ* ผู้ครองราชย์อยู่ในกรุงพาราณสี แคว้นกาสิ มีพระเชษฐภคินี(พี่สาว) ๗ องค์ คือ (๑)สมณิ (๒)สมณकुตดา (๓)ภิกษุณิ (๔)ภิกษุทาสิกา (๕)ธรรมา (๖)สุธรรมา (๗)สังฆทาสี ทั้งหมดศรัทธาในพระพุทธศาสนา อุปถัมภ์บำรุงพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ด้วยปัจจัยสี่มิได้ขาดตกบกพร่อง ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ พระนามของพระธิดาแต่ละองค์ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น เช่น สมณิ แปลว่าสตรีผู้สงบ สมณकुตดา แปลว่า สตรีผู้ได้รับการคุ้มครองจากพระ

ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ พระธิดาทั้ง ๗ ของพระเจ้ากิกิต่างก็มาเกิดในสมัยของพระสิทธัตถโคตมพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย และมีชีวิตดีงาม ดังนี้ พระธิดาสมณิ คือ พระเขมาเถรีพระธิดาสมณकुตดา คือ พระอุบลวรรณาเถรี พระธิดาภิกษุณิ คือ พระปฎาจาราเถรี พระธิดาภิกษุทาสิกา คือ พระกฤษณาลเถรี พระธิดาธรรมา คือ พระกิสาโคตมิเถรี พระธิดาสุธรรมา คือ พระธรรมทินนาเถรี พระธิดาสังฆทาสี คือ วิสาขามหาอุบาสิกา

บางตำนานยังบอกอีกว่า ในอดีตชาติ วิสาขาเกิดเป็นพระนางสุเมธา เป็นพระธิดาของพระเจ้าพรหมทัตแห่งกรุงพาราณสี ทรงอภิเษกสมรสกับสุริยกุมารแห่งกรุงมิลิตา ทรงอยู่กร่วมพระสวามีเป็นเวลา ๑๐,๐๐๐ ปี ไม่เคยล่วงเกินสุริยกุมารผู้เป็นพระสวามีด้วยกาย วาจา และใจทั้งในที่แจ้งและที่ลับ ประณินับดีด้วยความเรียบร้อย ไม่อิจฉาริษยา รักษาอุโบสถศีลในวัน ๘ คำ ๑๔ คำ และ ๑๕ คำมิได้ขาดตกบกพร่อง เมื่อไม่มีพระโอรสที่จะสืบราชวงศ์ ท้าวสักกะก็สั่งให้นพการเทพบุตรจุติมาเกิดเป็นบุตรของพระอัครมเหสีสุเมธาเป็นการเฉพาะ ถือว่าเป็นบุตรพิเศษ เพราะแท้จริงแล้ว นพการเทพบุตรไม่ประสงค์จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ แต่ด้วยอำนาจคุณความดีของพระอัครมเหสีสุเมธาผู้รักษาอุโบสถศีลมิได้ขาดตกบกพร่องตลอดเวลา ๑๐,๐๐๐ ปี ท้าวสักกะจึงได้สั่งการให้มาเกิดเป็นมนุษย์เป็นการเฉพาะ และนพการเทพบุตรได้จุติมาเกิดเป็นพระโอรสของพระอัครมเหสีสุเมธา ได้พระนามว่า “มหาปนาทะ” ครองราชสมบัติสืบต่อจากพระเจ้าสุริย ทานุญให้ทาน หลังจากสวรรคตก็กลับไปเกิดเป็นเทพบุตรในสวรรค์ตามเดิม นี่คืออดีตชาติที่ดีงามของวิสาขา

๒. ชีวิตในชาติปัจจุบัน

๒.๑ ชีวิตในเยาว์วัย

วิชาขาเกิดที่เมือง “ภัททิยะ” แห่งแคว้นอังคะ^๒ บิดาชื่อ “ชนัญชัย” มารดาชื่อ “สุมนาเทวี” ปู่ชื่อ “เมณฑกะ” ย่าชื่อ “จันทปทุมมา” ตระกูลนี้เป็นตระกูลเศรษฐีแห่งเมืองภัททิยะ สันนิษฐานว่า “ภัททิยะเป็นเมืองธุรกิจการค้า” เพราะเมณฑกะได้ชื่อว่าเป็นมหาเศรษฐี ๑ ใน ๕ คนแห่งยุคนั้น คือ เมณฑกะ โชติยะ ชฎิละ ปุณณะ และกาฬวลิยะ

เมืองภัททิยะถือกันว่ามีผลสำคัญ เพราะเป็นถิ่นที่คนมีบุญมากอาศัยอยู่ ๕ คน และทั้ง ๕ คนนี้ล้วนอยู่ในตระกูลวิชาขา ประกอบด้วย (๑) เมณฑกะ (๒) จันทปทุมมา ภริยาหลวงของเมณฑกะ (๓) ชนัญชัย บิดาของวิชาขา (๔) สุมนาเทวี ภริยาของชนัญชัย และ (๕) ปุณณะ คนรับใช้ของเมณฑกะ

วิชาขาใฝ่ใจในพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยังเล็ก มีความเฉลียวฉลาด เป็นผู้นำกลุ่มเยาวชนผู้ใฝ่ใจในธรรมะตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ เห็นได้จากในคราวที่เมณฑกะเศรษฐีผู้เป็นปู่ เมื่อทราบว่าพระพุทธเจ้าจะเสด็จมาเมืองภัททิยะ ประทับอยู่ที่สวนชาตियวัน(สวนมะลิ) ได้บอกให้วิชาขาผู้เป็นหลานสาวทราบทันที และบอกอีกว่า “นี่เป็นมงคลสำหรับหลาน จงชวนเพื่อน ๆ วัยเดียวกัน ๕๐๐ คนไปรับเสด็จพระพุทธองค์” วิชาขาพร้อมด้วยเด็กหญิง ๕๐๐ คน เดินทางไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ฟังพระธรรมเทศนา ที่ห่มคบรรลุโสดาปัตติผล ทำบุญถวายทานใหญ่แก่พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์ ต่อเนื่องกันเป็นเวลาครึ่งเดือน ทำให้มีอุปนิสัยใฝ่เรื่องทานการกุศลตั้งแต่นั้นมา

๒.๒ ชีวิตครอบครัว

---

^๒ ความจริง เมืองหลวงของแคว้นอังคะคือ “จัมปา” ไม่ใช่เมืองภัททิยะ เมณฑกะเศรษฐีอยู่ในเมืองภัททิยะ แคว้นอังคะ แต่อยู่ในความดูแลของพระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธ อาจเป็นไปได้ว่า แคว้นอังคะหรือเมืองภัททิยะอยู่ในความดูแลของพระเจ้าพิมพิสาร

แคว้น “อังคะ” เป็นหนึ่งในมหาชนบท ๑๖ แคว้นในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ มีชื่อ ดังนี้ อังคะ มคธะ กาสี โกสละ วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี กันธาระ และกัมโพชะ ดู อุโบสถสูตร อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๗๑/๒๘๘.

ในสมัยนั้น พระเจ้าพิมพิสารกับพระเจ้าปเสนทิโกศลมีความสัมพันธ์อันที่ญาติมิตร กล่าวคือ พระเจ้าพิมพิสารทรงอภิเษกสมรสกับ **พระนางโกศลเทวี** ผู้เป็นพระกนิษฐภคินี(น้องสาว)ของพระเจ้าปเสนทิโกศล ในขณะที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงอภิเษกสมรสกับพระกนิษฐภคินี(น้องสาว)ของพระเจ้าพิมพิสาร(อาจเป็นพระนางโสมมาและ/หรือพระนางสกุลา)^๓

พระเจ้าปเสนทิแห่งแคว้นโกศลทรงประสงค์อยากได้มหาเศรษฐีคนมีบุญมากมาอยู่ในแคว้นของตนบ้าง จึงส่งราชสาส์นไปถึงพระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธ ขอมหาเศรษฐีคนมีบุญ ๑ คน พระเจ้าพิมพิสารทรงปรึกษากับพวกอำมาตย์แล้ว ได้ความว่า “การย้ายตระกูลมหาเศรษฐีจากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่ง จะทำให้เกิดความโกลาหล นอกจากนี้ อาจมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจได้” แต่ก็เห็นพ้องต้องกันว่า เพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างแคว้นมคธกับแคว้นโกศล ควรมอบธัญชัยเศรษฐีผู้เป็นบุตรของเมณฑกเศรษฐีให้

ธัญชัยเศรษฐีพร้อมด้วยครอบครัว และบริวารจำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานไปที่แคว้นโกศล โดยไปสร้างเมืองใหม่และตั้งชื่อว่า “สาเกต” อยู่ห่างจากกรุงสาวัตถีประมาณ ๗ โยชน์ วิชาขาก็ย้ายบ้านตามบิดามารดามาอยู่ที่เมืองสาเกต ต่อมา เมื่อเติบโตเป็นสาวอายุประมาณ ๑๕-๑๖ ปี ได้แต่งงานกับ **ปุลณวัณณกุมาร** บุตรของมิกคารเศรษฐีชาวกรุงสาวัตถี

วิชาขามีเมื่อแต่งงานแล้ว ได้ย้ายไปอยู่กับครอบครัวสามีที่กรุงสาวัตถี ครอบครัวสามีนับถือลัทธินิครนถ์^๔ ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา วิชาขาจึงมีปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัวสามีตลอดเวลา แต่ด้วยความเฉลียวฉลาดและอุปนิสัยยึดมั่นในทานการกุศล และศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา ในที่สุด วิชาขา ก็สามารถโน้มน้าวจิตใจของคนในครอบครัวสามีให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา วิชาขามีลูกหลาน และเหลนมาก ดังนี้

วิชาขามีลูกชาย ๑๐ คน ลูกสาว ๑๐ คน รวมเป็น ๒๐

ลูกชายและลูกสาวแต่ละคนก็มีลูกชาย ๑๐ ลูกสาว ๑๐ รวมเป็น ๔๐๐

หลานชายและหลานสาวแต่ละคนมีลูกชาย ๑๐ ลูกสาว ๑๐

---

^๓ พระนางโสมมาและ/หรือพระนางสกุลาไม่ใช่อัคมเหสี พระอัคมเหสีของพระเจ้าปเสนทิโกศลคือ **“พระนางมัลลิกา”** ซึ่งเป็นธิดาของคณขายพวงมาลัย หรือคนจัดทำดอกไม้ถวายราชสำนัก

^๔ คำว่า “นิครนถ์” หมายถึงพวกนักบวชนอกพระพุทธศาสนา เจ้าลัทธิในยุคนั้นคือ “นิครนถนาถบุตร” หรือที่นิยมเรียกชื่อในปัจจุบันว่า “มหาวิระ” พวกนิครนถ์นั้นในปัจจุบันก็คือ นักบวชในศาสนาเชน นั่นเอง

รวมเป็น ๘,๐๐๐ รวมลูก หลาน และเหลนทั้งสิ้น จำนวน ๘,๔๒๐ คน

๒.๓ ชีวิตในบ้านปลาย

วิชาขลุ่ย หลาน และเหลนรวม ๘,๔๒๐ คน แต่รูปร่างลักษณะเหมือนกับหญิงสาว อายุ ๑๖ ปี เวลาไปเดินไปที่ไหน ๆ มีธิดา หลานสาว และเหลนสาวห้อมล้อม ดูไม่ออกบอกไม่ได้ว่า “คนไหนคือวิชา” เพราะมีรูปร่างลักษณะเหมือนกันหมดทุกคน ดูเหมือนอายุเท่ากันทั้งหมด นางวิชามีอายุยืนอยู่ถึง ๑๒๐ ปี ก็สิ้นอายุตายไปเกิดในสวรรค์นิมมานรดี วิชาเป็นโสดาบันขณะมีชีวิตอยู่ ได้สั่งสมบุญเป็นกรณีพิเศษ เมื่อตายไปได้เกิดเป็นโสดาบันพิเศษประเภท “อุทซังโศตะ” หมายถึงว่า เกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดีแล้วจะไปเกิดในสวรรค์ชั้นสุทธาวาสชั้นใดชั้นหนึ่ง คือ อวิหา อตปปา สุทัสสา สุทัตตี ต่อจากนั้นก็จะไปเกิดในชั้นนอกนิฏฐะแล้วนิพพานในชั้นนี้

เทพธิดาองค์หนึ่งสถิตอยู่ในวิมานชื่อ “วิหารวิมาน” มีผิวพรรณงดงาม รัศมีเปล่งจุลดาวประกายพริ้ว ประดับต่างหูเพชร มีมาลัยสวมศีรษะกลิ่นหอมอบอวลตลอดเวลา เทพธิดาองค์นี้ในอดีตชาติเป็นหญิงสาวกรุงสววัตติ เป็นเพื่อนของนางวิชา สมัยหนึ่ง พระอนุรุทธเถระถามเทพธิดาองค์นี้ว่า “ในอดีตชาติ เธอทำบุญอะไร จึงได้เสวยผลกรรมยอดเยี่ยมอย่างนี้ ?” และได้ถามต่อไปอีกว่า “นางวิชาเกิดที่ไหน ? วิมานของนางวิชาอยู่ที่ไหน ?” เทพธิดานั้นตอบว่า

พระคุณเจ้าผู้เจริญ นางวิชามหาอุบาสิกา สหายของดิฉัน อยู่ในกรุงสววัตติ ได้จัดสร้างมหาวิหารถวายสงฆ์ ดิฉันได้เห็นอาคารและการบริจาคทรัพย์จำนวนมากอุทิศสงฆ์ เป็นที่พอใจของดิฉันเช่นนั้น จึงเลื่อมใสแล้วอนุโมทนาในบุญนั้น วิมานนำอัครรรย์ นำทัศนาศา ซึ่งดิฉันได้มาเพราะการอนุโมทนาอย่างเดียวนั้น วิมานนั้นล่องลอยไปโดยรอบ ในรัศมี ๑๖ โยชน์ด้วยบุญของดิฉัน ... นางวิชามหาอุบาสิกาสหายของดิฉันนั้น ได้สร้างมหาวิหารถวายสงฆ์ รุ่งแจ้งธรรม ได้ถวายทาน เกิดแล้วในหมู่ทวยเทพชั้นนิมมานรดี เป็นปชาบดีของท้าวสุนิมิตเทวราช วิบากแห่งกรรมของนางเป็นเรื่องที่ใคร ๆ ไม่พึงคิด ดิฉันได้ชี้แจงถึงคำถามที่พระคุณเจ้าถามถึงที่ที่นางเกิดแต่พระคุณเจ้าแล้วตามความเป็นจริง ...

ตอนที่ ๒ สถานะและบทบาทในพระพุทธศาสนา เป็นเหตุเป็นตาแก้ปัญหที่เกิดขึ้นในพระศาสนา

๑. เรื่องพระอุทายี

สมัยหนึ่ง พระอุทายีเข้าไปบิณฑบาตที่บ้านโยมอุปถัมภ์ในกรุงสาวัตถี นั่งในห้องคุยกันสองต่อสองกับหญิงสะใภ้ของบ้านนั้น พอดีในวันนั้น ที่บ้านนั้นจัดงานมงคลบางอย่าง นางวิสาขาได้รับเชิญให้ไปบริโภค(รับประทานอาหาร)เป็นปฐมฤกษ์ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าภาพ

เมื่อเดินทางไปถึง นางวิสาขาเห็นพระอุทายีนั่งในที่กำบังที่ลับตากับหญิงสาวสองต่อสอง จึงเข้าไปกราบนมัสการ กล่าวว่า

พระคุณเจ้า การที่ท่านนั่งบนอาสนะที่กำบังในที่ลับ พอที่จะเสพเมถุนได้กับมาตุคามสองต่อสองอย่างนี้ ไม่เหมาะ ไม่สมควร ท่านไม่ปรารถนาด้วยกรรม (ไม่ปรารถนาจะเสพเมถุน)นั่นก็จริง ถึงอย่างนั้น ชาวบ้านที่ยังไม่เลื่อมใสก็ทำให้เชื่อได้ยาก

พระอุทายีแม้จะถูกนางวิสาขาคัดค้านอย่างนั้นก็ยังไม่เชื่อ นางจึงไปบอกเรื่องนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทราบ ต่อจากนั้น พวกภิกษุได้นำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงดำนิพระอุทายี ต่อจากนั้น ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า

ภิกษุใดนั่งในที่ลับตากับมาตุคาม(หญิง)สองต่อสอง อุบาสิกาผู้มีวาจาเชื่อถือได้^๕ เห็นภิกษุนั้นนั่งกับมาตุคามนั้น กล่าวโทษด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๓ อย่าง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส หรือปาจิตติย ภิกษุนั้นยอมรับว่า “นั่ง” ฟังถูกปรับด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๓ อย่าง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส หรือปาจิตติย หรืออุบาสิกาผู้มีวาจาเชื่อถือได้นั้น กล่าวโทษด้วยอาบัติใด ภิกษุนั้นฟังถูกปรับด้วยอาบัตินั้น

---

^๕ คำว่า “อุบาสิกาผู้มีวาจาเชื่อถือได้” หมายถึงหญิงที่บรรลุกรรม ครีสุวัตรธรรม เข้าใจศาสนาดี ถึงพระพุทธเป็นสรณะ ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ โดยสรุปก็คือ หมายเอาหญิงผู้ได้โศคาบัตติผลเป็นอย่างดี คดูใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๔๔๕/๔๖๖.

อีกกรณีหนึ่ง แม้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทไว้อย่างนี้แล้ว พระอุทายีก็ยังเข้าไปที่บ้านหลังนั้น นั่งคุยกับหญิงสะใภ้ของเขาอยู่เช่นเดิม โดยนั่งคุยกันในที่แจ้ง ผู้คนมองเห็นได้ แต่ห่างไกลจากผู้คน ไม่มีใครได้ยื่นเสียงพูดคุยกัน

ในวันนั้น นางวิสาขาได้รับเชิญให้ไปบริโภคเป็นปฐมฤกษ์เพื่อความเป็นสิริมงคลอีกเป็นครั้งที่ ๒ เห็นพระอุทายีนั่งคุยกับหญิงนั้น จึงเข้าไปตักเตือน แต่พระอุทายีไม่เชื่อฟัง นางจึงไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ ต่อจากนั้น พวกภิกษุได้นำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงตำหนิพระอุทายี ต่อจากนั้น ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่า

ภิกษุใดนั่งกับมาตุคาม(หญิง)สองต่อสองในสถานที่ไม่ใช่ที่กำบัง ไม่พอจะเสพเมถุนได้ แต่เป็นสถานที่พอจะพูดเกี่ยวข้องกับวจาชั่วหยาบได้ อุบาสิกาผู้มีวจาเชื่อถือได้ เห็นภิกษุนั่งกับมาตุคามนั้น กล่าวโทษด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๒ อย่าง คือ สังฆาทิเสส หรือปาจิตตีย์ ภิกษุยอมรับว่า “นั่ง” ฟังถูกปรับด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๒ อย่าง คือ สังฆาทิเสส หรือปาจิตตีย์ หรืออุบาสิกาผู้มีวจาเชื่อถือได้นั้น กล่าวโทษด้วยอาบัติใด ภิกษุนั้นฟังถูกปรับด้วยอาบัตินั้น

๒. เรื่องภิกษุณีตั้งครรรภ์ก่อนบวช

สตรีคนหนึ่งเป็นธิดาของเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ มีศรัทธาประสงคฺจะบวชเป็นภิกษุณีมาก แต่บิดามารดาไม่อนุญาต ต่อมาได้แต่งงานมีครอบครัว นางก็ยังคงมีศรัทธาประสงคฺจะบวชอยู่ไม่เสื่อมคลาย ต่อมาไม่นาน สามีอนุญาตให้นางออกบวชตามประสงคฺ โดยไม่รู้ว่า “ขณะนั้น นางกำลังตั้งครรรภ์”

เมื่อบวชได้ไม่นาน ครรรภ์เริ่มโตขึ้น ภิกษุณีทั้งหลายพากันติเตียนว่า “ภิกษุณีนี้ประพฤตินิโควินัย เสพเมถุน” แม้นางจะปฏิเสธชี้แจงอย่างไรก็ไม่มีการเชื่อ พวกภิกษุณีพาภิกษุณีที่ตั้งครรรภ์นี้ไปหาพระเทวทัต ปรีภษาว่าจะทำอย่างไรดี พระเทวทัตบังคับให้นางลาสิกขา(สึก)ไปเพื่อไม่ให้หมู่คณะเสียชื่อเสียง นางมีศรัทธามาก ไม่ประสงคฺจะลาสิกขา เพราะมั่นใจว่าตัวเองไม่ได้ทำผิดอะไร

ภิกษุณีอีกกลุ่มหนึ่งที่เห็นใจ ได้พาภิกษุณีที่ตั้งครรรภ์นี้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ กรุงสาวัตถี พระพุทธองค์ทรงทราบอยู่ก่อนแล้วว่า “ภิกษุณีนี้บริสุทธิ์” แต่เพื่อให้สังคมเข้าใจ จึงทรงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสอบสวน มีพระอุบาลีเป็นประธานอำนวยการ คณะกรรมการฝ่ายฆราวาสมีพระเจ้าปเสนทิโกศล อนาถบิณฑิกเศรษฐี และนางวิสาขา

นางวิสาขามีบทบาทสำคัญในฐานะคณะกรรมการดำเนินงาน นางให้กัณม่านมิดชิด ตรวจร่างกายภิกษุณีนั่น ตรวจคู่มือ เท้า สะดือ และท้อง คำนวณระยะเวลาการตั้งครรภ์ที่รู้ว่า “ภิกษุณีนี้อายุครรภ์ก่อนบวช” ต่อจากนั้น นางวิสาขาได้กราบเรียนให้พระอุบาลีทราบบรรณาสภาให้สังคมรู้ทั่วกันว่า “ภิกษุณีนี้อายุครรภ์” ต่อมาไม่นาน ภิกษุณีนั่นคลอดบุตรชาย ตั้งชื่อว่า “กุมารกัสสปะ” ต่อมาได้บวชเป็นพระและบรรลุนิพพานทั้งภิกษุณีผู้เป็นมารดาและพระกุมารกัสสปะผู้เป็นบุตรชาย

นางวิสาขามีสติปัญญาเฉียบแหลม เชี่ยวชาญทั้งในเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและเรื่องของกฤตศาสตร์ญาติโยมผู้ครองเรือน เพราะนางมีบุตร หลาน และเหลนรวมกันแล้วจำนวนถึง ๘,๔๒๐ คน ทำให้นางเชี่ยวชาญในเรื่องการตั้งครรภ์ของสตรี สามารถนับวันเดือนของสตรีที่ตั้งครรภ์ได้อย่างถูกต้อง บทบาทนางวิสาขาในเรื่องนี้นับว่าสำคัญยิ่ง ได้ช่วยรักษาคณดิไว้พระพุทธศาสนา และคนคตินั้นก็พัฒนาตัวเองจนถึงเป็นพระอรหันต์ ซึ่งเป็นบริสุทธิตมจจากกิเลสทั้งปวง เป็นบุคคลที่ทรงคุณค่ายิ่ง

๓. เรื่องภิกษุชาวกรุงโกสัมพีบาดหมางกัน

สมัยหนึ่ง ภิกษุชาวกรุงโกสัมพี ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายเชี่ยวชาญพระสูตร (สุดตันติกะ) และฝ่ายเชี่ยวชาญพระวินัย (วินัยธร) ก่อความบาดหมาง ทะเลาะวิวาท ทำให้เกิดความอื้อฉาวขึ้นในวงการสงฆ์ เพราะเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น เข้าห้องน้ำแล้วเหลือน้ำชำระไว้ต้องอาบตีหรือไม่ต้องอาบตี พระพุทธเจ้าตรัสบอกให้สามัคคีปรองดองกันก็ไม่เชื่อฟัง จึงเสด็จหลีกไปประทับอยู่ที่โคนไม้ร้าง ราวป่ารักรัตวัน เขตป่าปารีไลยกะ ต่อจากนั้นก็เสด็จไปประทับ ณ พระเชตะวัน กรุงสาวัตถี

อุบาลส อุบาลิกาชาวกรุงโกสัมพีเห็นว่า ภิกษุชาวกรุงโกสัมพีไม่สามัคคีกัน ก็พากันต่อต้าน ไม่กราบ ไม่ไหว้ ไม่ลูกรับ ไม่ถวายความอุปถัมภ์ ทำให้ภิกษุเหล่านั้นเกิดความสำนึกผิด ต้องเดินทางไปกรุงสาวัตถีเพื่อกราบทูลขอมาพระพุทธรเจ้า นางวิสาขาก็มีส่วนร่วมในการทำให้ภิกษุสงฆ์สามัคคีปรองดองกัน กล่าวคือ เมื่อนางวิสาขาทราบบว่ากลุ่มภิกษุชาวกรุงโกสัมพีกำลังเดินทางมากรุงสาวัตถี นางได้เข้าเฝ้าพระพุทธรเจ้า กราบทูลถามถึงวิธีปฏิบัติต่อภิกษุชาวกรุงโกสัมพี พระพุทธรองค์ตรัสบอกให้ถวายความอุปถัมภ์ในฐานะที่เป็นอุบาลิกา

เมื่อภิกษุเหล่านั้นเดินทางมาถึง นางวิสาขาที่ถวายความอุปถัมภ์แก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้เชี่ยวชาญพระสูตร(สุตตันตปิฎก)และฝ่ายผู้เชี่ยวชาญพระวินัย(วินัยชรัส) เมื่อภิกษุทั้ง ๒ ฝ่าย แสดงธรรมให้ฟัง ก็ตั้งใจฟัง แต่เมื่อฟังแล้วก็ยึดถือปฏิบัติตามสิ่งที่ถูกต้องที่ควร มีเหตุมีผล สิ่งที่เห็นว่าไม่ถูก ไม่ควร ไม่มีเหตุผลก็ปล่อยวางไป นางวิสาขาวางตัวเหมาะสม มีท่าทีเหมาะสมต่อภิกษุชาวกรุงโกสัมพีนครอย่างนี้ ทำให้เกิดความสบายใจทุกฝ่าย สิ่งที่ร้ายก็กลายเป็น ดี สิ่งที่ดียิ่งก็ดียิ่งขึ้นไป

ทูลขอพรถวายความสะดวกแก่พระสงฆ์

๑. ขอพรเพื่อถวายผ้าอาบน้ำฝนและสิ่งอำนวยความสะดวกทั่ว ๗

สมัยหนึ่ง ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเชตุวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ณ กรุงสาวัตถี เกิดปรากฏการณ์มหัศจรรย์ฝนตกใหญ่พร้อมกันใน ๔ ทวีป คือ ชมพูทวีป อมรโคยานทวีป อุตตรกุรุทวีป และปุพพวิเทหทวีป ขณะที่ฝนตกอยู่นั้น พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกษุทั้งหลาย ฝนตกในเชตุวันฉันใด ตกในทวีปทั้ง ๔ ก็ฉันนั้น พวกเธอจงสร้างสากด้วยน้ำฝนเถิด นี่เป็นเมฆฝนใหญ่ครั้งสุดท้ายที่ตั้งเค้าขึ้นตก (พร้อมกัน)ในทวีปทั้ง ๔

ภิกษุทั้งหลายแก่ผ้าอาบน้ำกัน พอถึงวันนั้น นางวิสาขากราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมกับภิกษุสงฆ์ให้รับภัตตาหารที่บ้าน พอถึงเวลาฉันภัตตาหาร ให้สาวใช้ไปนิมนต์พระสาวใช้ไปถึงวัดพระเชตุวัน เห็นคนเปลือยกายอาบน้ำเต็มไปหมด กลับมารายงานว่า “ไม่มีภิกษุอยู่ในวัด มีแต่พวกอาชีวก(ชีเปลือย)กำลังอาบน้ำกันอยู่”

นางวิสาขารู้ทันทีว่า “ภิกษุทั้งหลายกำลังเปลือยกายอาบน้ำ” ไม่ได้พูดอะไรมากจัดแจงถวายภัตตาหารแก่พระพุทธเจ้าพร้อมกับภิกษุสงฆ์เสร็จแล้ว ประสงค์จะจัดผ้าอาบน้ำฝนและเครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ถวายพระสงฆ์ จึงกราบทูลพระพุทธเจ้า ขอพร ๘ ประการ ดังนี้

๑.๑ ขอถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระสงฆ์(ผ้าวัสสิกสาฎก)ตลอดชีวิต เพราะเห็นว่า การเปลือยกายไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง

๑.๒ ขอลวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ที่เดินทางมาใหม่(อาคันตุกัถ)ตลอดชีวิต เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ภิกษุที่มาใหม่ ไม่ขำนาญทางบิณฑบาต

๑.๓ ขอลวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ที่เตรียมจะเดินทางไกล(คมิภักถ)ตลอดชีวิต เพื่อไม่ให้ท่านเหล่านั้นเสียเวลาจัดเตรียมอาหาร จะได้ไปทันกองเกวียนหรือจะได้ไปถึงที่หมายก่อนพลบค่ำ

๑.๔ ขอลวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ที่เป็นไข้(คิลานภักถ)ตลอดชีวิต เพื่อให้ภิกษุไข้ได้อาหารเพียงพอและไม่แสดงโรค หรือได้อาหารที่ช่วยบรรเทาความเจ็บป่วย

๑.๕ ขอลวายอาหารแก่พระสงฆ์ที่พยาบาลภิกษุไข้(คิลานุปัฏฐากภักถ)ตลอดชีวิต เพื่อให้ภิกษุผู้ทำหน้าที่พยาบาลภิกษุไข้ไม่ต้องเสียเวลาไปแสวงหาอาหารเพื่อตัวเอง จะได้ทุ่มเทเวลาในการดูแลคนไข้เต็มที่

๑.๖ ขอลวายยารักษาโรคแก่พระสงฆ์(คิลานเภสัช)ตลอดชีวิต เพื่อให้ภิกษุได้ยาที่มีสรรพคุณตรงกับโรคนั้น ๆ

๑.๗ ขอลวายข้าวต้มประจำแก่พระสงฆ์(ฐวยาคุ)ตลอดชีวิต

๑.๘ ขอลวายผ้าอาบน้ำแก่ภิกษุณีตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดความสวยงามน่าเลื่อมใสในหมู่ภิกษุณี อีกทั้งภิกษุณีจะได้ไม่ถูกพวกหญิงแพศยาเยาะเย้ยเอาเมื่อลงอาบน้ำในท่าเดียวกัน

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า “เธอเห็นประโยชน์อะไรจึงขอพร ๘ ประการ ?” นางวิสาขากราบทูลว่า “เมื่อได้รับอนุญาตให้ถวายสิ่งอำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ในกรุงสาวัตถีตลอดชีวิต ย่อมทำให้มั่นใจได้ว่า พระสงฆ์แม้ไม่ได้จำพรรษาอยู่ในกรุงสาวัตถี แต่ผ่านมาผ่านไปกรุงสาวัตถี ก็จะได้รับถวายสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหมด เมื่อนึกถึงทานอันเป็นบุญกุศลนี้ ก็จะเกิดความปลื้มใจ อิ่มใจ กายสงบ มีความสุข ใจเป็นสมาธิ ปฏิบัติธรรม” เมื่อนางวิสาขากราบทูลอย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงอนุโมทนาด้วยพระคาถาว่า

สตรีใดเมื่อให้ข้าวและน้ำก็เบิกบานใจ มีศีล เป็นสาวิกาของพระสุคต
 ครอบงำความตระหนี่ ให้ทานซึ่งเป็นหนทางสวรรค์ เป็นเครื่องบรรเทาความ
 โศก นำสุขมาให้ สตรีนั้นอาศัยหนทางที่ไม่มีริฐี ไม่มีกิเลสขวนใจ ย่อมได้
 กำลังและอายุทิพย์ เธอผู้ประสงค้บุญ มีความสุข มีพลาณามัย ย่อมปลื้มใจ
 ในชาวสวรรค์ตลอดกาลนาน

เมื่อทรงอนุโมทนาจบ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตสิ่งอำนวยความสะดวกแก่พระสงฆ์ ๘ อย่าง คือ ผ้าอาบน้ำฝนสำหรับภิกษุ(ผ้าวัสสิกสาฎก) ภัตตาหารสำหรับภิกษุผู้มาใหม่(อาคันตุกภัต) ภัตตาหารสำหรับภิกษุผู้เตรียมเดินทาง(คมิภกภัต) ภัตตาหารสำหรับภิกษุไข้(คิลานภัต) ภัตตาหารสำหรับภิกษุผู้พยาบาลภิกษุไข้(คิลานุปัณฐากภัต) ยารักษาภิกษุไข้(คิลานเภสัช) ข้าวต้มประจำ(ชฎยาถุ) และผ้าอาบน้ำสำหรับภิกษุณี

คำว่า “อนุญาต” หมายถึงว่า เมื่อก่อนนี้ ไม่มีใครจัดสิ่งเหล่านี้ถวายพระสงฆ์เป็นกิจลักษณะ และพระสงฆ์เองก็ไม่แน่ใจว่ารับถวายได้หรือไม่ แต่ต่อไปนี้ พระสงฆ์รับถวายสิ่งเหล่านี้ได้โดยสะดวกใจ และควรมีผู้จัดสิ่งเหล่านี้ถวายพระสงฆ์

๒. ถวายผ้าเช็ดปากและเครื่องใช้ไม้สอย

ธรรมเนียมของพระสงฆ์ในสมัยพระพุทธเจ้า นั้น จะรับถวายสิ่งของเครื่องใช้จากชาวบ้านก็ต้องคิดแล้วคิดอีก เพราะเกรงว่าจะผิดวินัย กลัวว่าพระพุทธองค์จะตำหนิ ต้องรอให้พระพุทธองค์ทรงอนุญาตก่อน

ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ กรุงสาวัตถี นางวิสาขาถวายผ้าเช็ดปากแก่พระพุทธองค์ เมื่อพระพุทธองค์ทรงรับถวายผ้าเช็ดปากจากนางวิสาขาแล้ว ทรงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายรับถวายผ้าเช็ดปากได้

นอกจากนี้ นางวิสาขายังได้กราบทูลพระพุทธเจ้า ขอดถวายหม้อน้ำ ไม้กวาด พระพุทธองค์ทรงรับไว้แล้วอนุญาตให้พระสงฆ์รับถวายสิ่งเหล่านี้ได้ และอนุญาตให้ใช้ที่อุ้มเท้าได้ ๓ ชนิด คือ สีลา กรวด สีลาฟองน้ำ

นางวิสาขาได้กราบทูล ขอดถวายพัดโบก พัดใบตาล พระพุทธเจ้าทรงรับไว้แล้วทรงอนุญาตให้พระสงฆ์รับถวายได้ นอกจากนี้ ทรงอนุญาตเส้ปัดขลุ่ย โดยต้องเป็นเส้ปอ เส้แฝก เส้ขนนกขลุ่ย สิ่งของที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสงฆ์ใช้ได้เหล่านี้ ล้วนมาจากการที่นางวิสาขาเป็นผู้ริเริ่มจัดถวายทั้งสิ้น

๓. ทูลขอกุลบุตรบวชได้ในระหว่างพรรษา

สมัยหนึ่ง พระสงฆ์ในกรุงสาวัตถีตั้งกติกากันไว้ว่า “ในระหว่างพรรษา ไม่พึงให้บรรพชา(บวช)” พอดีในระหว่างพรรษาหนึ่ง หลานชายของนางวิสาขาส่งจะบรรพชา แต่ถูกพระสงฆ์ปฏิเสธ โดยให้เหตุผลว่า “พระสงฆ์ได้ตั้งกติกากันไว้ว่าจะไม่มีการให้บรรพชาในระหว่างพรรษา” เมื่อออกพรรษาแล้วจึงให้บรรพชาแก่เขา

นางวิสาขาทราบเรื่องนั้นเข้า กล่าวในเชิงตำหนิว่า “พระคุณเจ้าทั้งหลายตั้งกติกา เช่นนั้นได้อย่างไรกัน จะทำความดี จะประพฤติธรรมต้องมีกำหนดเวลาด้วยหรือ ?” เมื่อ ความทราบถึงพระพุทธเจ้า จึงมีพระพุทธรดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไม่พึงตั้งกติกานั้นไว้ ‘ในระหว่างพรรษา ไม่พึงให้บรรพชา สงฆ์หมู่ใดตั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ’” ข้อเรียนนี้ของ นางวิสาขานับว่าสำคัญยิ่ง เป็นการเปิดโอกาสให้คนที่มิศรัทธา ประสงค์จะบวช สามารถบวช ได้ตลอดเวลา และเป็นแนวปฏิบัติในประเทศไทยปัจจุบันนี้

๔. เป็นต้นเหตุให้พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุเก็บรัตนะที่เจ้าของลืมไว้

ก่อนหน้านี มีสิกขาบท(ศีล)กำหนดไว้ว่า “ก็ภิกษุใด เก็บหรือใช้ให้เก็บรัตนะ(แก้ว) หรือของที่สมมติว่าเป็นรัตนะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์” กล่าวโดยสรุปก็คือ พระภิกษุเก็บสิ่งของ มีค่าที่คฤหัสถ์ญาติโยมลืมไว้ ผิดศีลหรือศีลขาด ภาษาพระเรียกว่า “ต้องอาบัติปาจิตตีย์”

ต่อมาสมัยหนึ่ง มีมหรสพในกรุงสาวัตถี ประชาชนพากันไปเที่ยวชมมหรสพกัน ส่วนนางวิสาขาแต่งตัวออกจากบ้านไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อไปถึงที่ประทับของพระพุทธ องค์ นางถอดเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์ออกให้สาวใช้ถือไว้ สวมเครื่องประดับฉนัญญู กะแทน^๖ เนื่องจากนางเห็นว่าเป็นการไม่เหมาะสมที่จะสวมเครื่องประดับตั้งแต่หัวจรดเท้าเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า จึงสวมเครื่องประดับฉนัญญูกะซึ่งเป็นเครื่องประดับเล็กแทน

เมื่อฟังเทศน์จบเดินทางกลับบ้าน สาวใช้ลืมเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์ไว้ที่วัด พวกภิกษุพบเข้าจึงกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ตรัสสั่งให้เก็บรักษา เครื่องประดับนั้นไว้ และทรงบัญญัติสิกขาบท(ศีล)เพิ่มเติมว่า “อนึ่ง ภิกษุใดเก็บ หรือใช้ให้ เก็บรัตนะหรือของที่สมมติว่าเป็นรัตนะ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ในอาราม” กล่าวโดยสรุปก็คือว่า นับแต่นั้นมา เมื่อคฤหัสถ์ญาติโยมหรือผู้ใดผู้หนึ่งลืมสิ่งของมีค่าไว้ในวัด ภิกษุ สงฆ์สามารถเก็บรักษาไว้ได้

^๖ เครื่องประดับชื่อ “มหาลดาปสาธน์” เป็นสิ่งพิเศษที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญบุญถวาย เครื่องนุ่งห่มมีจีวรเป็นต้นแก่พระสงฆ์จำนวนมาก สมัยนั้น มีหญิง ๓ คนเท่านั้นที่มีเครื่องประดับมหา ลดาปสาธน์ คือ (๑) นางวิสาขามหาอุบาสิกา (๒) นางมัลลิกา ผู้เป็นภริยาของพันธุลเสนาบดี (๓) ธิดาของเศรษฐีชาวกรุงพาราณสี เครื่องประดับมหาลดาปสาธน์นี้ ต้องสวมไว้บนศีรษะและส่วนประกอบ แวดล้อมห้อยระย้าไปจนถึงเท้า มีส่วนประกอบดังนี้ (๑) เพชร ๔ ทะนาน (๒) แก้วมุกดา-ไข่มุก- ๑๑ ทะนาน (๓) แก้วประพาพ ๒๐ ทะนาน (๔) แก้วมณี ๓๓ ทะนาน

สร้างบุพพารามและโลหปราสาท

บุพพารามตั้งอยู่ในบริเวณใกล้พระเชตะวัน กรุงสาวัตถี นางวิสาขาและประชาชนในบริเวณใกล้เคียงเป็นผู้สร้างถวาย เข้าใจว่า ในเบื้องต้น นางวิสาขาและบริวารคงถวายสวนป่าที่นารัณรมย์ ให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าพร้อมกับภิกษุสงฆ์ ได้ยกฐานะสถานที่แห่งนั้นขึ้นเป็น “วัดบุพพาราม” เรียบร้อยแล้ว อาจมีกุฏิวิหารอยู่ในที่นั้นบ้าง แต่ไม่มากนัก และเมื่อจะสร้างสิ่งปลูกสร้างขึ้นมา มีการซื้อที่ดินเพิ่มเติมด้วยเงิน ๕ โกฎิ(๕๐ ล้าน) ก่อนที่จะมีการสร้างกุฏิ* วิหาร ก่อนที่จะมีสิ่งปลูกสร้างขึ้นมา นั้น เรื่องมีอยู่ว่า

สมัยหนึ่ง นางวิสาขาไปฟังธรรมที่วัด สวมเครื่องประดับ “มหาลดาปสาธน์” ไปด้วย แต่ก่อนที่จะเข้าไปวิหาร นางเห็นว่าไม่ควรจะสวมเครื่องประดับเข้าไปด้วย จึงถอดเครื่องประดับออกให้หญิงรับใช้ถือไว้ เมื่อฟังธรรมเสร็จ ก่อนจะกลับบ้าน นางเดินตรวจดูบริเวณวัด เสร็จแล้วจะเดินทางกลับ ขอเครื่องประดับจากหญิงรับใช้ แต่หญิงรับใช้ลืมนำเครื่องประดับ พระอานนท์เห็นเข้า จึงกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์รับสั่งให้เก็บไว้ข้างบันได(กุฏิ) นางวิสาขารู้ว่า พระอานนท์เก็บเครื่องประดับนั้นไว้ คิดว่า “สิ่งของที่พระคุณเจ้าจับต้องแล้ว ไม่ควรนำมาใช้สอย ควรถวายวัดไปเสีย” สั่งให้หญิงรับใช้ไปนำเครื่องประดับนั้นมา ให้ตีราคาเพื่อขายเอาเงินไปซื้อที่ดินถวายวัด แต่ไม่มีใครตีราคา นางวิสาขาจึงต้องซื้อเองในราคา ๕ โกฎิกับ ๑ แสน(๕๐ ล้าน ๑ แสน) นำเงินที่ได้ไปซื้อที่ดินถวายพระภิกษุสงฆ์ แล้วสร้างปราสาท(โลหปราสาท) ๒ ชั้น มีห้อง ๑,๐๐๐ ห้อง จัดหาปัจจัยสี่ถวายภิกษุสงฆ์ รวมแล้ว นางวิสาขบริจจาคทรัพย์ทั้งสิ้น ๒๗ โกฎิ (๒๗๐ ล้าน) ไว้ในพระพุทธศาสนา คือ บริจาคซื้อที่ดิน ๕ โกฎิ บริจาคสร้างวิหาร ๕ โกฎิ บริจาคจัดงานฉลองวิหาร ๕ โกฎิ การดำเนินงานก่อสร้างวิหาร ใช้เวลา ๕ เดือนจึงเสร็จสมบูรณ์ โดยมีพระมหาโมคคัลลานะเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ

ในวันฉลองวัด นางวิสาขารู้สึกปลื้มปีติอย่างยิ่ง ตำนานบอกว่า นางจัดงานฉลองวัดเป็นเวลา ๔ เดือน ในวัดสุดท้ายในตอนบ่าย เดินรอบปราสาทพร้อมด้วยบุตรธิดา หลาน และเหลน กล่าวอุทานด้วยเสียงไพเราะว่า

เราคิดอยู่เสมอว่า ‘เรื่องไรจะได้ถวายปราสาทใหม่ ฉาบด้วยปูนขาวและดิน เมื่อไรจะได้ถวายเตียง ตั่ง ฟูก และหมอน เมื่อไรจะได้ถวายสลากัณฑสมด้วยเนื้อสะอาด เมื่อไรจะได้ถวายผ้ากาสี ผ้าเปลือกไม้ และผ้าฝ้าย เมื่อไรจะได้ถวายเนยใส เนยข้น น้ำผึ้ง น้ำมัน และน้ำอ้อย’ บัดนี้ ความคิดของเราบรรลุความสำเร็จสมบูรณ์แล้ว

ภิกษุสงฆ์ในวัดบุพพาราม ได้ยินเสียงของนางวิสาขากล่าวอุทานอย่างนี้ บางรูปคิดว่า “วิสาขาคงไม่สบาย วิกลจริตเสียแล้วกรรมังถึงมาเดินละเมอรอบปราสาทอย่างนี้” พระพุทธเจ้า

ตรัสบอกภิกษุสงฆ์ว่า “นางวิสาขาไม่ได้ป่วย ไม่ได้วิกลจริต แต่กล่าวอุทานด้วยความยินดีปรีดาที่
ความปรารถนาบรรลุความสำเร็จ”

ตั้งแต่พรรษาที่ ๒๑-๔๔ พระพุทธเจ้า วันที่ทรงรับอาหารในเรือนของนางวิสาขา จะเสด็จ
ออกทางประตูด้านทิศใต้ ไปประทับอยู่ในพระเชตะวันของอนาถบิณฑิกเศรษฐี วันที่ทรงรับอาหาร
ในเรือนของอนาถบิณฑิกเศรษฐี จะเสด็จออกทางประตูด้านตะวันออก ไปประทับอยู่ในบุพพาราม
ทรงปฏิบัติอย่างนี้เป็นประจำ ตำนานบอกว่า “ประทับที่พระเชตะวัน ๑๕ พรรษา ประทับที่บุพพา
ราม ๖ พรรษา”

ตอนที่ ๓ อุบาสิกาค้นแบบ

คุณสมบัติประจำตัว

๑. เบญจกัลยาณี

วิสาขามีความงาม ๕ อย่าง (เบญจกัลยาณี) ครบถ้วน กล่าวคือ **ผมงาม** คือ มีผม
เหมือนกับกำหางนกยูง ขาวสลวยระชายแผ่ห่าง ปลายงอนขึ้น **เนื้องาม** คือ มีริมฝีปากสีกลมกลื่น
เรียบสนิท มีสีเหมือนกับลูกตำลึงสุก **กระดูกงาม** คือ ฟันขาวเรียบไม่ห่าง งดงามเหมือนเพชรที่
จัดเรียงไว้ สีขาวเหมือนสังข์ที่ขัดสี **ผิวงาม** คือ สีผิวเหมือนดอกอุบลเขียว(คำขำ)และดอก
กรรณิกา(ขาวสะอาด) **วัยงาม** คือ บุคลิกงดงามเหมือนสาวรุ่น แม้คลอดบุตรธิดาตั้ง ๒๐ ครั้ง
แล้วก็เหมือนคลอดเพียงครั้งเดียว

๒. กำลังเท่ากับช้าง ๕ เชือก

นางวิสาขามีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ มีกำลังมหาศาล เท่ากับช้าง ๕ เชือก เป็นที่เลื่อง
ลือรู้จักกันทั่วไป สมัยหนึ่ง นางวิสาขาไปฟังธรรมที่วัด ขณะเดินทางกลับบ้าน พระเจ้าแผ่นดิน
ทรงประสงค์จะทดลองกำลังของวิสาขา จึงทรงรับสั่งให้ปล่อยช้าง(ตกมัน)ไปประลองกำลังกัน

ช้างวิ่งซุงวงเข้าใส่นางวิสาขาทันที หญิงบริวาร ๕๐๐ คน บางคนวิ่งหนีด้วยความตกใจ
บางคนยื่นล้อมวิสาขเอาไว้ เมื่อวิสาขาทราบว่า “พระราชทรงประสงค์จะทดลองกำลังของนาง” จับ
วงช้างด้วยนิ้วมือ ๒ นิ้วผลัดออกไป ช้างนั้นล้มกลิ้งลงตรงนั้นเอง

๓. พุดจาไฟเราะ

วิสาขापุดจาไฟเราะเป็นปกติ (ปิยวาจา) พุดเรื่องอะไร กับใคร ที่ไหน เมื่อไรก็ไฟเราะ
เพราะพริ้ง เหมาะสมกับวัยของคนฟัง ทำให้คนฟังรู้สึกเหมือนกับว่าเป็นญาติสนิท เช่น เวลาจะให้
สิ่งของแก่คนทั่วไป แม้ไม่ใช่ญาติสนิทมิตรสหาย ก็เจรจาพาทีว่า “ท่านจงให้สิ่งนี้แก่คุณแม่ของฉัน

จงให้สิ่งนี้แก่คุณพ่อของฉัน จงให้สิ่งนี้แก่พี่ชายพี่สาวของฉัน จงให้สิ่งนี้แก่พี่สาวน้องสาวของฉัน”^๑ นางวิสาขานิยมเรียกคนทั่วไปที่มีอายุปูนพ่อแม่ว่า “คุณพ่อ คุณแม่” เรียกคนทั่วไปที่มีอายุแก่กว่าว่า “พี่ชาย พี่สาว” เรียกคนทั่วไปที่มีอายุอ่อนกว่าว่า “น้องชาย น้องสาว”

คุณธรรมประจำใจ

๑. คนและสัตว์รวม ๔ พวกไม่ควรวิ่ง

สมัยหนึ่ง มีงานประจำปีในเมืองสาเกต เรียกงานนี้ว่า “นักขัตฤกษ์เปิด(วิภูษณ์ขัตตะ)” ในเทศกาลนี้ ทุกคนในเมืองออกไปเที่ยวกัน คนที่ไม่เคยออกไปไหนเลยก็จะออกไปเที่ยวงานนี้ เดินเท้าไปที่แม่น้ำ สมัยนั้น วิสาขอายุประมาณ ๑๕-๑๖ ปี ออกจากบ้านไปเที่ยวงานนี้ด้วย เป็นเวลาเดียวกันกับที่มีคารเสรษฐีสั่งพราหมณ์ ๘ คนไปแสวงหญิงที่มีลักษณะเบญจกัลยาณีมาเพื่อให้แต่งงานกับปุณณวัตตกุมารผู้เป็นบุตรชาย

ขณะที่วิสาขเดินไปถึงฝั่งแม่น้ำ ฝนตกลงมาพอดี ทุกคนต่างวิ่งหาที่หลบฝนกัน แต่วิสาขไม่วิ่งเหมือนคนอื่น เดินไปตามปกติ พราหมณ์ ๘ คนเห็นกิริยาอาการของวิสาข รู้สึกแปลกใจที่ไม่วิ่งเหมือนคนอื่น จึงถามว่า “นาง ฝนตกหนักอย่างนี้ ทำไมจึงไม่วิ่งหลบฝนเล่า ?” วิสาขตอบว่า คนและสัตว์รวม ๔ ประเภท วิ่งแล้วไม่งาม คือ

๑.๑ พระราชาที่ทรงอภิเษก ประดับประดาด้วยเครื่องอาภรณ์พร้อมสรรพ ไม่ควรวิ่ง จะไม่สง่างาม

๑.๒ ช้างมงคลของพระราชา คือช้างทรงที่ประดับประดาด้วยเครื่องประดับต่าง ๆ ไม่ควรวิ่ง จะไม่สง่างาม

๑.๓ บรรพชิต คือนักบวช เช่น ภิกษุสามเณร หรือคนนุ่งขาวห่มขาวรักษาศีล ไม่ควรวิ่ง จะไม่สง่างาม

๑.๔ สตรีไม่ควรวิ่ง จะไม่สง่างาม

๒. สตรีคือแก้วประจำตระกูล

---

^๑ ภาษาบาลีว่า “อิหิ มยฺหิ มาตุ เทถ, อิหิ มยฺหิ ปิตุ เทถ, อิหิ มยฺหิ ภาคู เทถ, อิหิ มยฺหิ ภคินิยา เทถ” ดู มหามกุฏราชวิทยาลัย, **ธมฺมปทภูฏถตา** (ตติโย ภาค), พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๕๘.

นางวิสาขาได้รับยกย่องอย่างเป็นทางการจากพระพุทธเจ้าว่า “เป็นผู้เลิศในด้านการให้ทาน” ตำแหน่งนี้เรียกว่า “เอตทัคคะ”

เมื่ออธิบายให้พราหมณ์ทั้ง ๘ ฟังว่า “คนและสัตว์รวม ๔ ประเภทจึง ย่อมไม่งาม” วิสาขอธิบายให้ฟังต่อไปอีกว่า สตรีทั้งหลายถือเป็นแก้ว(รัตนะ)ประจำตระกูล บิดามารดาเลี้ยงลูกสาวมา ถนอมอวัยวะลูกสาวไว้ก็เพื่อต้องการให้เป็นสะใภ้ที่ดีของตระกูลอื่น ถ้าสตรีวิ่งไปมาเกิดอุบัติเหตุหกล้ม แข็งขาหัก มือหรือเท้าแตก แก้วคือสตรีก็จะราคาตกไป และที่สำคัญก็จะตกเป็นภาระของคนอื่นที่ต้องคอยเลี้ยงดู วิสาขกล่าวไว้น่าคิดตอนหนึ่งว่า “เครื่องแต่งตัว เปียกฝนแล้วก็ต้องแห้ง ไม่ต้องห่วงหอรอก ส่วนแข้งขา มือเท้าแตกแล้วเอากลับคืนมาได้” ด้วยเหตุนี้ เมื่อฝนตก วิสาขจึงไม่วิ่งหลบฝนเหมือนคนอื่นเขา

๓. รักษาอุโบสถศีล

ในอดีตชาติ สมัยที่เกิดเป็นพระนางสุเมธา พระธิดาของพระเจ้าพรหมทัตแห่งกรุงพาราณสี ทรงรักษาอุโบสถศีลมิได้ขาดตกบกพร่อง ในปัจจุบันชาติ สมัยหนึ่ง นางวิสาขาเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าขณะประทับอยู่ที่โลหปราสาทในบุพพาราม กรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า “วิสาข เธอมาจากที่ไหนแต่ยังวันเดียว” นางกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หม่อมฉันจะรักษาอุโบสถ”

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมว่าด้วยอุโบสถ ๓ ประการแก่นางวิสาขา ดังนี้

๓.๑ โคปาลอุโบสถ อุโบสถที่ปฏิบัติอย่างคนเลี้ยงโค หมายถึง อุโบสถที่รักษาแบบไม่เคร่งครัด คนที่รักษาก็โน้มนีกินจนการไปเรื่อยตามกิเลสตัณหา เช่น “วันนี้เรารักษาอุโบสถอดข้าวอดน้ำ งดใช้สอยสิ่งของต้องห้าม พຽງนี้หลังจากออกจากอุโบสถศีลแล้ว เราจะคิด เคี้ยว บริโภคให้หน้าใจ” อุโบสถอย่างนี้ไม่ก่อให้เกิดบุญกุศลมากนัก

๓.๒ นิคัณฐอุโบสถ อุโบสถที่ปฏิบัติอย่างนิครนถ์^๔ หมายถึงอุโบสถที่รักษาเหมือนกับโกหกตัวเอง เหมือนกับพวกนิครนถ์ชักชวนกันและกันให้สละทรัพย์สมบัติทุกอย่างในวันอุโบสถ โดยกล่าวว่า “ตัวเองไม่เป็นสมบัติของใคร และไม่มีสมบัติอะไร” แต่พอพ้นวันอุโบสถก็กลับไปครอบครอง บริโภคใช้สอยสมบัติเหล่านั้นตามเดิม นิคัณฐอุโบสถนี้ก็ไม่ก่อให้เกิดบุญกุศลมากนัก

^๔ คำว่า “นิครนถ์” หมายถึงนักบวชนอกพระพุทธศาสนา ที่เป็นสาวกของนิครนถนาถบุตร ปัจจุบันก็คือ นักบวชในศาสนาเชน

๓.๓ อริยอุโบสถ อุโบสถปฏิบัติอย่างอริยสาวก หมายถึง การรักษาสีขาบท ๘ ข้อ มีการเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการใช้ที่นอนสูงและที่นอนใหญ่เป็นต้น ที่เรียกว่ารักษา “ศีล ๘“ เครื่องครัดเป็นกรณีพิเศษในวันอุโบสถ อริยอุโบสถนี้ก่อให้เกิดบุญกุศลมาก มีอานิสงส์มาก เป็นอุโบสถในพระพุทธศาสนา เรียกว่า “อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘” เป็นข้อปฏิบัติเพื่อฝึกหัดขัดเกลากิเลสของอุบาสิกอุบาสิกา โดยเฉพาะ

นางวิสาขารักษาอริยอุโบสถนี้ นอกจากการรักษาอุโบสถศีลนี้แล้ว นางวิสาขายังมี อธิษาศรัยเมตตาคือต่อสัตว์ทุกประเภท สมัยหนึ่ง ตอนเที่ยงคืน แม่ฟ้าซึ่งเป็นแม่ม้าอาชาไนยตก ลูก(กลอดลูก) นางวิสาขาก็พาพวกคนใช้ไปดูแลปรนนิบัติ

มรดกธรรมจากพระพุทธเจ้า

๑. ที่ใดมีรัก ที่นั่นมีทุกข์

นางวิสาขาดังจะมีบุตรธิดา หลานและเหลนมาก แม้กระนั้นก็ประสงค์จะมีให้มากขึ้นไปอีก สมัยหนึ่ง หลานสาวของนางเสียชีวิต นางวิสาขาเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่โลหปราสาท ในบุพพาราม กรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าตรัสถามว่าตอนหนึ่งว่า “วิสาขา เธอต้องการมีบุตรและหลานจำนวนเท่ากับชาวกรุงสาวัตถีหรือ” นางกราบทูลว่า “พระพุทธเจ้าข้า หม่อมฉันประสงค์อย่างนั้น”พระพุทธเจ้าตรัสให้ข้อคิดแก่นางว่า

วิสาขา ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๑๐๐ ก็มีทุกข์ ๑๐๐ ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๕๐ ก็มีทุกข์ ๕๐ ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๘๐ ก็มีทุกข์ ๘๐ ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๗๐ ก็มีทุกข์ ๗๐ ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๖๐ ก็มีทุกข์ ๖๐ ... ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๓ ก็มีทุกข์ ๓ ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๒ ก็มีทุกข์ ๒ ผู้มีสิ่งเป็นที่รัก ๑ ก็มีทุกข์ ๑ ผู้ไม่มีสิ่งเป็นที่รัก ก็ไม่มีทุกข์ ซึ่งเราเรียกว่า ผู้หมดความโศก ปราศจากกิเลสจตุรฐิติ ไม่มีความคับแค้นใจ ... ความโศก ความคร่ำครวญ และความทุกข์หลากหลายมีในโลกนี้ ย่อมเกิดขึ้นได้เพราะอาศัยสิ่งเป็นที่รัก เมื่อไม่มีสิ่งเป็นที่รัก ความเศร้าโศกเป็นต้นเหล่านี้ก็ไม่มี

๒. แม่บ้านยอดกัลยาณี

สมัยหนึ่ง ขณะประทับอยู่ที่โลหปราสาทในบุพพาราม กรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่นางวิสาขา ว่าด้วยคุณสมบัติของแม่บ้าน(มาตุคาม)ที่ดี ๘ ประการ

๒.๑ ตื่นก่อน นอนทีหลังสามี รับใช้ปฏิบัติ พูจาทูพระ

๒.๒ สักการะ เคารพ นับถือ บูชากันที่สามีให้ความเคารพ เช่น บิดามารดา สมณพราหมณ์ ต้อนรับคนซึ่งเป็นทีเคารพของสามีด้วยปัจจัยที่อยู่อาศัยตามฐานะ

๒.๓ ขยัน เฉลียวฉลาด มีความรู้สามารถประยุกต์ทำงานได้ทุกอย่าง จัดการงานบ้าน งานถักงานทอ หรือกิจการภายในบ้านอื่น ๆ

๒.๔ มอบหมายงานให้ทาส คนใช้ หรือกรรมกรตามความสามารถ เมื่อคนเหล่านั้นเป็นไขก็ดูแลเอาใจใส่ มอบของกินของใช้ให้ในโอกาสอันควร

๒.๕ เก็บรักษาทรัพย์ ข้าว เงิน หรือทองที่สามีหามาได้ ไม่เล่นการพนัน ไม่เป็นหัวขโมย ไม่ดื่มสุรา ไม่ผลาญทรัพย์สมบัติ ดำรงฐานะของครอบครัวให้อยู่ในความมั่นคงเสมอ

๒.๖ เป็นอุบาสิกา ใฝ่ใจศึกษาและปฏิบัติธรรม มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยปัจจัยสี่ตามสมควรแก่ฐานะ

๒.๗ รักษาศีล ๕ บริสุทธ์ บริบูรณ์ ไม่ขาด ไม่ทะเล่ ไม่ด่าง ไม่พร้อย มีวิถีชีวิตดีงาม เป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัวและสังคม

๒.๘ มีใจเสียสละ ยินดีในการเสียสละ ใครก็ตามขอได้ ยินดีในทาน เปิดประตูรอรับผู้ขอที่มาจากทุกทิศ

พระพุทธเจ้าตรัสว่า แม่บ้าน(มาตุคาม)ที่มีคุณสมบัติ ๘ ประการนี้ หลังจากตาย ย่อมไปเกิดในสวรรค์ อยู่ร่วมกับพวกเทวดา “มนาปกาเยิกา” หมายถึง กลุ่มเทพที่มีเสน่ห์เป็นที่ดึงดูดใจของผู้พบเห็น นางวิสาขามีคุณสมบัติเหล่านี้ครบถ้วน

พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาอีกกัณฑ์หนึ่งแก่นางวิสาขา ว่าด้วยคุณสมบัติ ๔ ประการของแม่บ้าน(มาตุคาม) ผู้ได้ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อชัยชนะในโลกนี้ ในปัจจุบันนี้ คือ (๑) จัดการงานดี (๒) สงเคราะห์คนข้างเคียง (๓) ปฏิบัติอุทิศใจสามี (๔) รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ และทรงแสดงคุณสมบัติ ๔ ประการของแม่บ้านผู้ปฏิบัติเพื่อชัยชนะในโลกหน้า ในอนาคต คือ (๑) มีศรัทธา (๒) มีศีล (๓) มีความเสียสละ (๔) มีปัญญา

มรดกธรรมจากบิดา

ธัญชัยเศรษฐีก่อนที่จะส่งวิชาฯ ไปประกอบพิธี “อวาหมงคล”^๕ กับปุลณวัฒน์ กุมาร ที่บ้านมหารเศรษฐี ในกรุงสวตถิ ได้เตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่บิดาทุกอย่าง ที่สำคัญมี ๒ อย่าง คือ ส่งกุฎุมพี(คนมั่งคั่ง) ๘ คนไปเป็นที่ปรึกษาของวิชาฯ คอยให้คำปรึกษาและแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ขณะที่วิชาฯ อยู่ในตระกูลสามี ที่สำคัญที่สุดประการต่อมาก็คือ ธัญชัยเศรษฐีได้สั่งสอนวิชาฯ ไว้ ๑๐ เรื่อง ดังนี้

๑. ไฟในอย่านำออก หมายถึง เรื่องที่ไม่ดีภายในครอบครัว เช่น ความผิดพลาดข้อเสียของคนในครอบครัวสามี อย่างนำออกไปพูดนอกบ้าน ไม่ว่าจะปัญหาจุกจิกหรือปัญหาใหญ่โต ไม่ควรนำออกไปพูดข้างนอก ไม่ควรให้คนนอกรับรู้ ควรจัดการให้เรียบร้อยภายในครอบครัว

๒. ไฟนอกอย่านำเข้า หมายถึง คนบ้านใกล้เคียงพูดถึงข้อเสีย หรือเรื่องที่ไม่ดีของบิดามารดาของฝ่ายสามี อย่างนำเรื่องที่เขาในทานั้นเข้ามาเล่าให้ครอบครัวสามีรู้ เพราะจะทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือสะกิดใจเองจะดูมองว่าสอดรู้สอดเห็นไม่เข้าเรื่อง

๓. ควรให้แก่คนที่ให้ หมายถึง คนทั่วไปหยิบยืมสิ่งของเครื่องใช้ไปแล้ว เป็นคนซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ส่งคืนให้สิ่งของที่หยิบยืมไปตามกำหนดเวลา ควรให้ความอนุเคราะห์แก่คนเหล่านั้นตามฐานะ ควรให้หยิบยืมสิ่งของเครื่องใช้ทุกคราวที่เขามาขอยืม

๔. ไม่ควรให้แก่คนที่ไม่ให้ หมายถึง คนทั่วไปหยิบยืมสิ่งของเครื่องใช้ไปแล้ว ไม่ซื่อสัตย์ เป็นคนคดโกง ไม่คืนสิ่งของเครื่องใช้ตามกำหนดเวลา ต่อไปไม่ควรให้ยืมอีก ไม่ควรอนุเคราะห์คนเช่นนี้

๕. ควรให้ทั้งแก่คนที่ให้และที่ไม่ให้ หมายถึง ญาติมิตรที่อยากจนขัดสนหยิบยืมสิ่งของเครื่องใช้ไปแล้ว จะส่งคืนให้ตามกำหนดเวลาหรือไม่ก็ตาม สมควรที่จะอนุเคราะห์ให้พวกเขาืมทุกครั้งที่มาขอยืม เพราะเป็นญาติมิตร

^๕ คำว่า “อวาหะ” แปลว่า การพาหญิงมาอยู่บ้านของตน หมายถึง การแต่งงานที่ฝ่ายชายจะนำฝ่ายหญิงที่แต่งงานด้วยมาอยู่บ้านของตน เป็นประเพณีของชาวอินเดียฝ่ายเหนือ เรียกว่า “อวาหมงคล” คู่กับคำว่า “วิวาหมงคล”

คำว่า “วิวาหะ” แปลว่า การพาออกไป หมายถึง การแต่งงานที่ฝ่ายชายจะต้องถูกนำไปอยู่ที่บ้านฝ่ายหญิง เป็นประเพณีของชาวอินเดียฝ่ายใต้

๖. **ควรนั่งให้เป็นสุข** หมายถึง ควรนั่งในที่ไม่ว่างบิณฑบาตของสามีและสามี หรือนั่งในที่ที่เหมาะสม ไม่เป็นที่เกะกะในเวลาบิณฑบาตของสามีและสามีเดินไปมา

๗. **ควรบริโภคให้เป็นสุข** หมายถึง ควรจัดหาอาหารให้บิณฑบาตของสามีและ สามีบริโภคให้พอเพียงอิมำหน้าสำราญก่อน สะใภ้บริโภคภายหลัง

๘. **ควรนอนให้เป็นสุข** หมายถึง ควรดูแลปรนนิบัติบิณฑบาตของสามีและสามี ให้เรียบร้อย ให้ท่านเหล่านั้นนอนก่อน สะใภ้นอนทีหลัง

๙. **ควรบำเรอไฟ** หมายถึง ควรดูแลเอาใจใส่บิณฑบาตของสามีและสามีไม่ให้ ฐิติกอดอัดขัดเคือง ควรทำให้ท่านเหล่านั้นมีความสุขชื่นมื่นชีวิตชีวาเสมอ

๑๐. **ควรนอบน้อมเทวดาภายใน** หมายถึง ควรนอบน้อมบิณฑบาตของ สามีและสามี เหมือนกับว่านอบน้อมเทวดาภายในเรือน

นางผู้เป็น “มงคล”

นางวิสาขามีชื่อเสียงในฐานะ “มีบุตรหลานมาก มีบุตรหลานล้วนไม่มีโรค ได้รับยกย่องว่าเป็นมิ่งมงคล” เวลาที่ชาวบ้านมีงานบุญ งานมหรสพ งานฉลอง พวกชาวบ้านเชิญนางวิสาखाไปบริโภคเป็นคนแรกในงานนั้น ๆ

นางวิสาखाเปรียบเหมือนสิ่งอันเป็นบุญตาแก่บุคคลผู้พบเห็น มีอิริยาบถ ๔ งดงาม ประชาชนเห็นนางเดินไปวัด(วิหาร)พร้อมด้วยธิดาและหลานสาว ถามว่า “ในหญิงเหล่านี้ คนไหนคือวิสาखा ?” และเมื่อเห็นนางวิสาखाเดินไปก็ชื่นชมในกิริยาท่าทางอันงดงาม คิดอยู่ในใจว่า “บัดนี้ ของงเดินไปสักหน่อยเถิด แม่เจ้าเดินของเราเดินไปอยู่นั้นแหละ งดงามยิ่ง” เมื่อเห็นนางอื่นก็จะคิดว่า “บัดนี้ ของงยืนหน่อยหนึ่งเถิด แม่เจ้าของเราอนอยู่ งดงามยิ่ง” นางวิสาखाเป็นแบบอย่างที่ดีงามของบ้านเมือง เป็นปฐุชนียบุคคลของบ้านเมือง เป็นผู้นำของอุบาสิกา

นางผู้เป็น “มิการมรดา”

สมัยหนึ่ง นางวิสาखाกราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าไปเสวยภัตตาหารที่บ้าน พวกนิครนถ์(ชีเปลือย)ทราบบ้าง พวกกันล้อมเรือนมิการเศรษฐีไว้ เมื่อจัดแจงทุกอย่างเสร็จเรียบร้อย นางวิสาखाส่งคนไปกราบเรียนมิการเศรษฐีเพื่อให้มาประเคน(อังคาส)ภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์

พวกนิครนถ์ห้ามไม่ให้มีการเศรฐฐีไปเข้าพระพุทธรเจ้า เมื่อถวายภัตตาหารเสร็จ นางวิสาขาส่งคนไปกราบเรียนมีการเศรฐฐีเพื่อให้มาฟังธรรม เศรฐฐีเห็นว่าถ้าไม่ไปเสียบ้างจะเป็นการเสียมรรยาทเกินไป จึงตัดสินใจไปตามคำเชิญของสะเกไม้ พวกนิครนถ์เห็นว่าเศรฐฐีคงจะไปฟังธรรมแน่ จึงนัดแนะสั่งการให้เศรฐฐีนั่งห่าง ๆ พระพุทธรเจ้า นั่งอยู่คนละมุมกับพระพุทธรเจ้า

พระพุทธรเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาให้มีการเศรฐฐีฟังตามสมควรแก่อุปนิสัย เมื่อแสดงธรรมจบ มีการเศรฐฐีบรรลุดุธรรมเป็นโสดาบัน ศรัทธามั่นคงในพระพุทธรศาสนา ตั้งนางวิสาขาซึ่งเป็นหญิงสะเกไม้ไว้ในฐานะเป็น “มารดา” นางวิสาขาจึงได้ชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “มีการมารดา” และเมื่อนางได้ตั้งบุตรชายคนหนึ่งว่า “มีการะ”

นางวิสาขาชื่อว่าทำความดีครบถ้วนสมบูรณ์ทุกฐานะ ในฐานะเป็นธิดาก็เป็นคนกตัญญูกตเวที รักษาตัวดีงามในฐานะเป็นรัตนะ(แก้ว)ประจำตระกูล ในฐานะเป็นสะเกไม้ก็ปฏิบัติดูแลบิดามารดาของสามีและสามีมิได้ขาดตกบกพร่อง ในฐานะเป็นสมาชิกชุมชนบ้านเมืองก็เป็นผู้นำ เป็นปุชฌีบุคคล ที่สำคัญอย่างยิ่ง คือในฐานะเป็นอุบาสิกา นางได้ทำหน้าที่สืบสานพระพุทธรศาสนาในทุกด้าน อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการพระสงฆ์ในครั้งพุทธรกาล ช่วยเผยแผ่พระธรรมในหมู่อุบาสกอุบาสิกา